

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-33>

УДК 339.5 (330:339.9)

ДИНАМІКА ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

DYNAMICS AND DEVELOPMENT TRENDS OF INTERNATIONAL TRADE IN UKRAINE

Гаврилюк Іванна Іванівнакандидат економічних наук, в. о. доцента,
Львівський національний університет природокористування
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9517-3021>**Havrylyuk Ivanna**

Lviv National University of Nature Management

В статті проведено дослідження з метою виявлення проблем та тенденцій розвитку міжнародної торгівлі з важливими країнами-партнерами, а також генерування пропозицій щодо забезпечення її результативного розвитку. У даній статті зазначено функції і значення міжнародної торгівлі, яка на даний час залишається основною при генеруванні зовнішньоекономічних зв'язків між країнами. Акцентовано увагу на актуалізації проблем щодо необхідності створення слушних умов для ефективного провадження міжнародної торгівлі щодо її використання як щабля економічного розвитку та збільшення економічного розвитку держави. Проаналізовано експортні та імпорتنі переміщення товарів та послуг, динаміку обсягів експортно-імпорتنих операцій України стосовно країн ЄС. Запропоновано шляхи позбавлення негативних факторів для того щоб формувати позитивні чинники розвитку міжнародної торгівлі в майбутньому, які вирішать певні питання: забезпечити економічне зростання в Україні, сприяти відновленню поповнення бюджету, підвищити інвестиційну привабливість країни, забезпечити потоку капіталу, звільнитися від залежності імпорту на внутрішньому ринку, підвищити експорт вітчизняних товарів та послуг.

Ключові слова: міжнародна торгівля, торгівля, експорт, імпорт, зовнішньоекономічна діяльність, розвиток міжнародної торгівлі.

The article highlights the analysis of trade in goods between Ukraine and EU countries; dynamics of export and import were carried out, comparison of trade indicators of Ukraine with individual EU members was carried out. This article describes the functions and significance of international trade, which currently remains the main factor in generating foreign economic relations between countries. Attention is focused on the actualization of problems regarding the need to create appropriate conditions for the effective implementation of international trade regarding its use as a stage of economic development and increasing the economic development of the state. The article conducts a study with the aim of identifying problems and trends in the development of international trade with important partner countries, as well as generating proposals for ensuring its effective development. The highlighted negative trend is not exceptional only for trade with the EU, it is generally included in the general dynamics of Ukraine's foreign trade and cannot be analyzed as the reason for the association agreement with the EU. The analysis of the commodity structure of exports of goods from Ukraine to EU countries and vice versa, the commodity structure of imports into Ukraine from EU countries has been developed. On the basis of the obtained data, it was possible to highlight the factors that generate factors for the development of international trade at the present time. The volumes of export and import and the main indicators of the development of international trade were analyzed. Ways to get rid of negative factors are proposed in order to form positive factors for the development of international trade in the future, which will solve certain issues: to ensure economic growth in Ukraine, to promote the restoration of budget replenishment, to increase the investment attractiveness of the country, to ensure the flow of capital, to get rid of dependence on imports in the domestic market, increase the export of domestic goods and services.

Keywords: international trade, trade, export, imports, foreign economic activity, development of international trade.

Постановка проблеми. В економіці України вагома роль відведена торгівлі. Існує багато проблем, що спричиняє необхідність її якісного перетворення. Адже ефективність

економіки України залежить від ступеня інтеграції світових зв'язків, глобалізації взаємних відносин між країнами, що позначається на позиції країни у світових показниках та сприяє

стабілізації її розвитку. Зі свого боку, світові процеси призводять спрощення ведення міжнародної торгівлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Розвитку міжнародної торгівлі присвячені наукові праці: Н. Іксарова, А. Мазаракі, Т. Мельник [5] та ін. Слід зазначити, що проведені дослідження досить ґрунтовно окреслюють проблематику, але в умовах активного та безперервного розвитку економіки нашої країни та процесу євроінтеграції, потребують подальшого поглибленого вивчення.

Г. Давиденком [1, с. 5–10] визначено, що міжнародна торгівля є однією важливою та історичною групою світових економічних відносин, однак у сьогоденнішніх умовах на її розвиток впливають різні торговельні бар'єри, що призвело до факторів, коли нетарифне регулювання сформувало загальне місце в міжнародній торгівлі.

Наукові дослідження за даною темою показують проблемні питання та необхідність подальшого їх вивчення для того щоб забезпечити розвиток міжнародної діяльності українських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Жодна з країн світу в теперішніх умовах не може існувати окремо від інших країн та бути ізольованою від тих чинників, які є в регіоні, країні, світі. Країни та національні господарства кооперують між собою у виробничій, економічній, політичній, культурній, гуманітарній, екологічній та інших сферах діяльності. Для втілення цих відносин між країнами утверджуються дипломатичні стосунки, складаються договори, що регулюють певні напрямки співпраці.

Міжнародні зв'язки стають в теперішній час одним із важливих чинників економічного зростання, структурних зрушень та підняття ефективності національного виробництва.

Забезпечення розвитку та створення умов для ефективного провадження міжнародної торгівлі посилює економічне становище країни, позитивно впливає на економіку країни, її світовий імідж. Вчений Д. Рікардо засвідчив, що торгівля відкриває доступ до важливих іноземних товарів, технологій, що дає можливість країнам, що розвиваються застосувати та користуватися даним ресурсом, що однозначно позитивно впливає на економіку країни [7].

На теперішній час розробляються найбільш підходящі різновиди налагодження взаємовідносин у міжнародній торговельній діяльності. Якраз економічна інтеграція

найдужче слугує піднесенню розвитку країни, зростанню достатку населення і водночас оминає питання недотримання державного суверенітету та національної безпеки країни. Керівниками політико-економічних управлінь обговорюються заходи стосовно налагодження зв'язків з європейськими країнами. Із проголошенням незалежності України започаткувалися відносини між Україною та Європейським Союзом, а саме з того часу, коли представник Європейського Союзу, міністр закордонних справ Нідерландів, в офіційному листі визнав незалежною нашу країну. Обопільно відповіла Україна у липні 1993 року Постановою Верховної ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України», де наголошувалося: «Перспективною метою української зовнішньої політики є членство України в Європейських Співтовариствах, а також інших західноєвропейських або загальноєвропейських структурах за умови, що це не шкодитиме її національним інтересам» [4]. Задля піддержання постійних відносин з Європейськими Співтовариствами Україна офіційно затвердить Угоду про партнерство і співробітництво, втілення якої стане першою стадією просування до повного її членства у даному союзі. На підставі згаданої постанови 2010 року ухвалено Закон України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики», у ст. 11. якого вказується, що одним із положенням зовнішньої політики є: «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі» [3].

Зазначимо фактори, які сприятимуть ефективному розвитку міжнародної торгівлі України:

- брак технічних бар'єрів для експорту продукції до країн ЄС та підвищення експортних квот для безмитного постачання продукції на ринки ЄС;
- результативний метод представництва міжнародних інтересів України в світі;
- інформаційна допомога експортерів для більшої обізнаності підприємців про фінансові можливості;
- підвищення ступеня якості транспортної інфраструктури, зниження митної вартості товарів.

Договір про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, загалом її торговельна сторона відносно створення Поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі, відмінила більшість ввізних мит ЄС, що значно спростило українським підприємствам

проводити обмін товарами та послугами з підприємствами та споживачами країн ЄС. Однак лишається ряд товарів, які не застраховані високими митними ставками і тарифними квотами ЄС.

Розглянемо динаміку товарами з Європейським Союзом та рештою світу протягом 2013–2021 років. Упродовж дії поглиблена і всеохопна зона вільної торгівлі Україна – Європейський Союз, стрімкість зростання експорту товарів з України до ЄС були вищими. Протягом 2016–2019 років зростання експорту товарів до решти країн світу (без ЄС) в середньому становило 4,4% щорічно, а без урахування експорту до ЄС – на 7,3%. При цьому експорт до решти країн (без ЄС) станом на 2019 рік все ще залишався на 14,7% або на 4,6 млрд. дол. США меншим у порівнянні з 2013 роком. У 2021 році експорт товарів до решти країн світу (без ЄС) переважав докризовий рівень 2013 року на 21,1% або на 6,6 млрд. дол. США, що досить відстає від темпу зростання експорту до ЄС-27 за цей період (65,3%) (табл. 1 та рис. 1).

Імпорт товарів з решти країн світу навпаки відзначається більш високим приростом порівняно з ЄС-27. Впродовж 2016–2019 років импорт товарів з решти країн світу зростав в середньому на 23,4% щорічно, тоді як з

ЄС – на 16,1%. В підсумку, за результатами 2019 року импорт товарів з решти світу (без росії) перевищував докризовий рівень на 10,3% (+2,8 млрд дол. США), а у 2021 році – на 40,9% (+11 млрд дол. США) (табл. 1 та рис. 2).

Протягом 2016–2019 років импорт товарів з решти країн світу (без росії) зростав в середньому на 23,4% щорічно, тоді як з ЄС – на 16,1%. Як наслідок, за результатами 2019 року импорт товарів з решти світу (без росії) перевищував докризовий рівень на 10,3% (+2,8 млрд дол. США), а у 2021 році – на 40,9% (+11 млрд дол. США) (рис.2).

В рамках дії поглиблена і всеохопна зона вільної торгівлі український експорт до країн ЄС став більш диверсифікованим, зменшилося поглинання експорту до країн Європейського союзу. Експорт усіх великих товарних груп з України до ЄС-27 показав зростання станом на 2021 рік в порівнянні з докризовою стадією 2013 року. За цих обставин швидкість зростання різних сфер суттєво відрізнялися:

- метали та вироби з них (+1,95 млрд дол. США, +44% 2021/2013);
- жири та олії тваринного або рослинного походження (зокрема, соняшникова олія) (+1,92 млрд дол. США, +434%);
- машини, механізми, електротехнічне та оптичне обладнання (найбільше зростання,

Таблиця 1

Динаміка торгівлі товарами з ЄС-27, та рештою світу протягом 2013–2021 років

	Обсяг 2013, млрд. \$	Обсяг 2019, млрд. \$	Обсяг 2021, млрд. \$	Зростання 2019/2013 млрд. \$	Зростання 2019/2013, %	Зростання 2021/2013, млрд. \$	Зростання 2021/2013, %
Експорт товарів							
Загальний експорт товарів	62,3	50,1	68,1	-12,3	-19,7%	5,8	9,3%
Експорт до ЄС-27	16,2	20,1	26,8	3,9	24,0%	10,6	65,3%
Експорт до решти країн (без ЄС-27)	31,3	26,7	37,9	-4,6	-14,7%	6,6	21,1%
Імпорт товарів							
Загальний експорт товарів	75,8	60,8	72,8	-15,0	-19,8%	-3,0	-4,0%
Експорт до ЄС-27	25,9	24,2	28,9	-1,7	-6,5%	3,0	11,7%
Експорт до решти країн (без ЄС-27)	26,8	29,6	37,8	2,8	10,3%	11,0	40,9%

Джерело: [2]

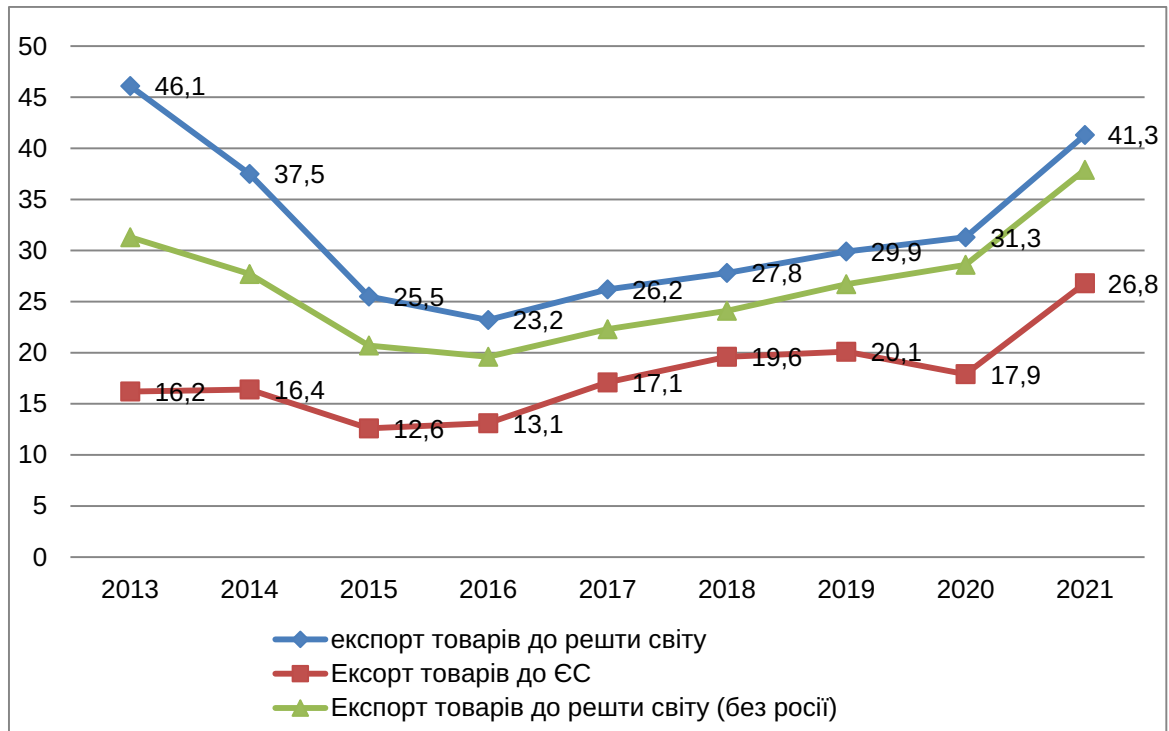

Рис. 1. Експорт товарів України до ЄС-27 та решти світу протягом 2013–2021 років, млрд дол. США

Джерело: [2]

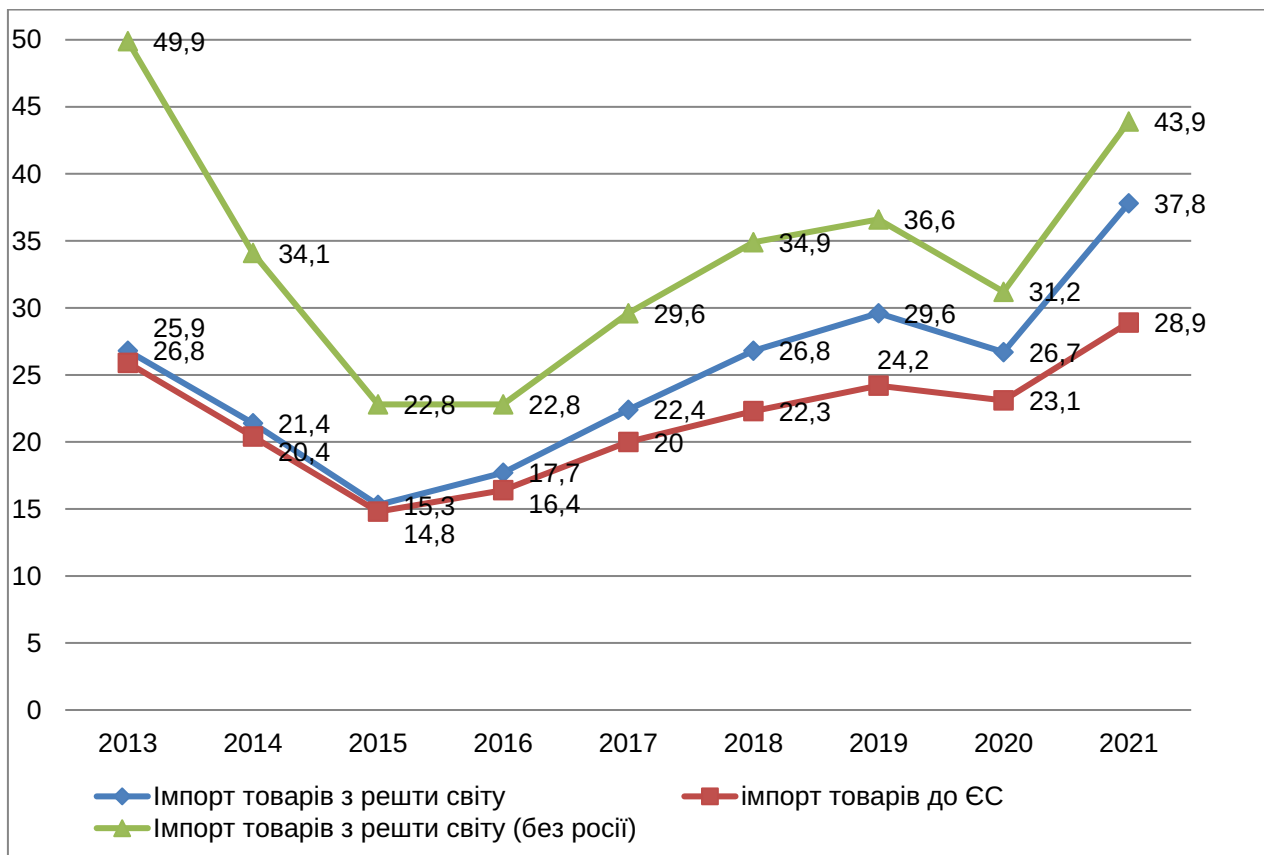

Рис. 2. Імпорт товарів до України з ЄС-27 та решти світу протягом 2013–2021 років, млрд дол. США

Джерело: [2]

електрокабельна продукція, електропобутова техніка тощо) (+1,31 млрд дол. США, +68%);

– продукти рослинного і тваринного походження (зокрема, зернові, мед, м'ясо птиці, яйця, молочні продукти, фрукти та горіхи) (+1,11 млрд дол. США, +36%);

– мінеральні продукти (зокрема, залізна руда) (+1,03 млрд дол. США, +36%);

– товари деревообробної і паперової промисловості (+0,95 млрд дол. США, +141%);

– різні промислові вироби і твори мистецтва (зокрема, меблі, іграшки) (+0,84 млрд дол. США, +428%);

– готові харчові продукти (зокрема, готові продукти з зерна, цукор та кондитерські вироби з нього, вироби з какао) (+0,34 млрд дол. США, +47%);

– пластмаси, гума та вироби з них (+0,33 млрд дол. США, +356%);

– вироби з каменю, кераміки, скла (зокрема, скляна тара, керамічні вироби) (+0,27 млрд дол. США, +436%);

– продукція хімічної і пов'язаних галузей (органічні та хімічні сполуки, добрива) (+0,26 млрд дол. США, +38%);

– товари легкої промисловості (найбільше зростання – вата, інші готові текстильні вироби) (+0,17 млрд дол. США, +22%);

– засоби наземного транспорту, літальні апарати, плаваючі засоби (найбільше зростання – судна) (+0,07 млрд дол. США, +37%) [2].

Одне з основних місць посідає присутність в Україні таких організацій, як «Офіс з просування експорту України», котрий сприяє бізнесу добутися звершень на міжнародних ринках, та «Європейська мережа підприємств» (Enterprise Europe Network), яка спрямована на підтримку малого та середнього бізнесу. Метою організації «Офіс з просування експорту України» є розвиток та вдосконалення експортної обізнаності українського бізнесу,

промоція українських товарів та послуг за межами країни та допомога в нормалізованні співпраці між українським та закордонним бізнесом. Метою організації «Європейська мережа підприємств» є стимулювання інноваційної діяльності українських компаній та забезпечення інформацією та практичними порадами щодо міжнародного співробітництва [6].

Висновки. Міжнародна торгівля важливим чином пов'язана з витратами, зокрема на транспортування і торговельні бар'єри. Для постановлення даного рішення про обсяги виробництва, експорту та імпорту країни порівнюють витрати, які певним чином пов'язані зі світовою торгівлею, зі збільшенням результативністю певної діяльності.

Таким чином, з огляду проведеного дослідження, робимо такі висновки:

– міжнародна торгівля розвивалась під впливом таких факторів, як міжнародний розподіл праці, діяльність ТНК, глобалізація.

– в сьогоденні інтеграційних засадах міжнародна торгівля перетворюється в нову якість, таким чином інформація і досвід стають предметом купівлі продажу.

– на продаж товарів на міжнародному ринку особливо впливають економічні, політичні фактори та надзвичайні обставини.

– створити сприятливі умови кредитування.

– позбутися бездоглядності схем ввозу товарів, для того, щоб забезпечити конкурентність цін на товари і послуги національного виробника.

– інституційного забезпечення політики розвитку зовнішньої торгівлі України.

– зниження імпортозалежності виробництва та ін.

Зважаючи на врахування даних чинників дасть змогу працювати підприємству ефективно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Давиденко Г. Й. Теоретичний аспект впливу стандартів на міжнародну торгівлю. *Інноваційна економіка*. 2020. № 9–10. С. 5–10. URL: <http://inneco.org/index.php/inneco.ua/article/view/327>.
2. Аналіз торгівлі товарами між Україною та ЄС в рамках ПВЗВТ: поточний стан та перспективи для лібералізації. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files>.
3. Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>.
4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
5. Мазаракі А. А., Мельник Т. М., Іксарова Н. О. *Зовнішня торгівля України: XXI століття*. (Монографія). Київ: Професіонал. 2016.

6. Що таке мережа EEN і як вона допомагає МСБ? URL: <https://platformamsb.org/shhotakemerezhaeeniyakvonadopomagayemsb>.
7. Ricardo D. (1948). *The Principles of Political Economy and Taxation*. London. J. M. Dent and Sons. 316 p.

REFERENCES:

1. Davydenko G. Y. (2020). Teoretychnyy aspekt vplyvu standartiv na mizhnarodnu torhivlyu [The theoretical aspect of the impact of standards on international trade]. *Innovatsiyna ekonomika – Innovative economy*. (9–10), 5–10. Available at: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/327>[in Ukrainian].
2. Analysis of trade in goods between Ukraine and the EU under the FTAA: current state and prospects for liberalization. Available at: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files> [in Ukrainian].
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010). [The Law of Ukraine "On Principles of Domestic and Foreign Policy"]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> [in Ukrainian].
4. Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrainoyu, z odniyeyi storony, ta Yevropeys'kym Soyuzom, Yevropeys'kym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony (2014). [Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text [in Ukrainian].
5. Mazaraki A. A., Melnyk T. M., & Iksarova N.O. (2016). *Zovnishnya torhivlya Ukrainy: XXI st.* [Foreign trade of Ukraine: 21st century]. Kyiv: Professional [in Ukrainian].
6. National platform for small and medium business (2020). «*What is the EEN network and how does it help SMEs?*». Available at: <https://platformamsb.org/shhotakemerezhaeeniyakvonadopomagayemsb/> [in Ukrainian].
7. Ricardo D. (1948). *The Principles of Political Economy and Taxation*. London. J.M. Dent and Sons. 316 p.